

نخستین متن آموزشی برای جامعه‌شناسی دوران کودکی

• علیرضا کرمانی

- The sociology of childhood
- William. A. Corsaro
- Sage
- 1997

نظریه «بازتولید تفسیری» ابزار نظری مناسبی است که ضمن حفظ مواد قابل استفاده دیدگاههایی چون جامعه‌پذیری از شکل ابژه‌انگاری کودک نیز رهایی یافته است.

این دیدگاه معتقد است که کودکان به درونی کردن صرف جامعه بزرگسال نمی‌پردازند بلکه ضمن دریافت ارزشها، هنجارها و آداب و عادات جامعه بزرگسالان تفاسیر خاص خود را نیز از آنها ارائه می‌دهند.

اما بخش دوم کتاب یک بررسی زمینه‌ای درخصوص کودکان، خانواده‌ها و دوران کودکی است. در این بخش بررسی زمینه‌های تاریخی دوران کودکی (فصلها) بسیار خواندنی و روشنگر است.

بخش سوم را شاید بتوان عمده‌ترین بخش تلاشهای نویسنده برای رد ایده کودکی منفعل دانست. نویسنده با بررسی متنهای فرهنگی مختلف دوران کودکی و فرهنگهای مختلف گروههای همسال کودکان سعی دارد عاملیت کودکان را به تصویر کشد. در این بخش نویسنده ضمن اشاره به نقش کنشهای تفسیری کودکان در بازتولید جامعه و فرهنگ به نقش منحصر به فرد گروههای همسال در فعالیتهای دوران کودکی می‌پردازد.

اما بخش پایانی کتاب (بخش چهار) به آسیب‌شناسی و آینده‌نگری دوران کودکی اختصاص دارد. در این بخش نویسنده در مرحله اول سعی می‌کند تا به بررسی مسائل اجتماعی کودکان در دو حوزه اصلی تعاملی کودکان در خانواده و جامعه بپردازد و در مرحله دوم چالشهای فراروی دوران کودکی را برای خواننده توصیف نماید. مسائلی همچون تغییرات ساختاری خانواده‌ها، مسائل کاری، طلاق و سوءاستفاده از کودکان در خانواده‌ها و مسائلی چون فقر و کیفیت زندگی کودکان، بارداری زودهنگام و خشونت و جنایت از عمده مسائل مطرح شده در بخش مسائل اجتماعی است.

ترجمه و انتشار این کتاب* در داخل کشور می‌تواند، اولین منبع درسی و آموزشی در جامعه‌شناسی کودکان تلقی شده و راهگشای گامهای بعدی برای توسعه رشته دانشگاهی جامعه‌شناسی کودکان باشد.

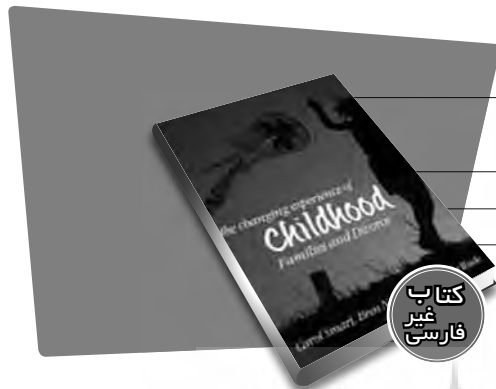
*ترجمه این کتاب توسط نگارنده به اتمام رسیده و به زودی مراحل چاپ و انتشار آن آغاز خواهد شد.

ویلیام. ا. کورسارو استاد جامعه‌شناسی در دانشگاه ایندیانا در بلومینگتون است؛ جایی که او در سال ۱۹۸۸ برنده جایزه ریاست جمهوری برای تدریس منحصر به فردش شد. او به تدریس دوره‌های جامعه‌شناسی دوران کودکی، دوران کودکی در جوامع معاصر و روش‌های تحقیق مردم‌شناسانه اشتغال دارد. حوزه‌های اصلی علائق پژوهشی او عبارتند از؛ جامعه‌شناسی دوران کودکی، فرهنگ‌های گروه‌های همسال کودکان، جامعه‌شناسی آموزش و پرورش و روشهای تحقیق مردم‌شناسانه. کورسارو علاوه بر این کتاب، دو کتاب دوستی و فرهنگ گروههای همسال در سالهای ابتدایی (۵۸۹۱) و ما با هم دوست هستیم؛ مگر نه: در درون فرهنگ خردسالان (۲۰۰۳) را نیز تألیف کرده است.

جامعه‌شناسی دوران کودکی را می‌توان یکی از منسجم‌ترین کتابهای آموزشی در حوزه جامعه‌شناسی دوران کودکی است و آنچنان که باری تونر در کتاب‌شناسی خود متذکر شده است «این کتاب نخستین کتاب آموزشی است که در حوزه «جامعه‌شناسی دوران کودکی جدید» منتشر شده است. این کتاب نسبت به کتاب جیمز و پروست یعنی «constructing and Reconstructing childhood» گرایش بیشتری به دیدگاه روان‌شناسی رشد دارد. برای مثال این مسئله در نظریه کورسارو درباره بازی و کنش متقابل کودکان به عنوان «بازتولید تفسیری» بارز است.

کتاب از چهار بخش و ۱۲ فصل تشکیل شده است؛ بررسی جامعه‌شناختی دوران کودکی، کودکان، دوران کودکی و خانواده‌ها در متن تاریخی و فرهنگی؛ فرهنگهای کودکان؛ کودکان، مسائل اجتماعی و آینده دوران کودکی عناوین بخشهای این کتاب را به خود اختصاص داده‌اند. در بخش اول نویسنده تلاش می‌کند تا با بررسی انتقادی مهم‌ترین تلاشهای نظری جامعه‌شناختی در حوزه مسائل کودکان، چارچوبی نظری برای مباحث خویش در کتاب ارائه نماید. برای این منظور نظریات سنتی جامعه‌شناسی و خصوصاً نظریه جامعه‌پذیری نقطه عزیمت نویسنده را تشکیل می‌دهند. برای رسیدن به چارچوب نظری مناسب نویسنده باید از چارچوبهای تلقی منفعلانه دیدگاههای سنتی از کودک عبور نماید و

روایت کودک از خانواده و طلاق

- The changing Experience of childhood: families and divorce
- Carol smart, Bren Neale and Amanda wade
- Polity Press
- 2001, 232pp

● آن ماری آمبرت* - دانشگاه یورک
ترجمه نیوشا معراج

کتاب
غیر
فارسی

درباره گرفتاری دوخانه مربوط به (پدر و مادر) داشتن و تصورات کودکان از انواع مختلف سرپرستی نظیر رفتار با کودکان به عنوان دوست، به عنوان همپیمان و به عنوان سوژه‌هایی که تحت سیطره والدین باشند و دستکاری می‌شوند، می‌توان خواند.

فصل آخر به طور ضمنی تحلیلی انتقادی و موزون از نقشی که متخصصان، خصوصاً در رابطه با تمهیدات حضانت ایفا می‌کنند، ارائه می‌کند. نویسندگان می‌پرسند، «پس خوب است که همیشه برای کودکان صحبت کنیم؟» ضمیمه و یادداشت‌ها مفیدند.

این کتاب یک متن الزامی برای محققان حوزه‌های جامعه‌شناسی کودک و اثرات طلاق بر کودکان است.

گرچه محققان علاقه‌مند به حوزه دوم، نباید انتظار نتایج نظیر داده‌های سنتی در خصوص کودکان را داشته باشند. این کتاب، قطعاً برای روانشناسان و دست‌اندرکاران مسائل حقوقی در زمینه طلاق که مایل به مطالعه بحث‌های متعددی‌اند که گاهگاهی ممکن است در حاشیه بحثهای نظری مطرح شود نیز سودمند خواهد بود.

نویسندگان، موضوعات مهم متعددی را نظیر اینکه آیا شیوه‌های به کار رفته در تحقیق در حوزه‌های حرفه‌ای دیگر قابل استفاده است، پیش می‌کشند. زمینه‌ای که در آن کودکان برای صحبت با متخصصان کم و بیش تحت فشار هستند نمی‌توانند بازنمودی از احساسات، نیازها و عملیات کودکان ارائه کند.

محدودیت‌های این مطالعه عمدتاً از این حقیقت ناشی می‌شوند که چند تن از پدر و مادرها اجازه ندادند که با فرزندانشان مصاحبه شود. سطح خاصی از گزینش را در اینجا داشته‌ایم. بنابراین برخی مسائل پیش روی کودکان پس از طلاق والدینشان ممکن است در این روایتها ارائه نشده باشد. کودکان دارای مشکلات نسبتاً جدی (براساس ادبیاتی در خصوص نتایج)، در این تحقیق بسیار کم‌اند و از آنجا که این گونه کودکان به احتمال بسیار زیاد، موضوع مداخله قرار می‌گیرند، از این جنبه کتاب آنچنان که می‌توانست مفید نیست. با این وجود داده‌های کیفی، تحلیلی و بحثها به مقدار زیادی این خلاء را پر می‌کنند. به طور کلی این کتاب، یک کتاب بسیار جالب و تأمل برانگیز است.

پی‌نوشت:

* Anne - Marie Ambert

این کتاب به سنت اخیر مطالعه کودکان به عنوان کنشگران اجتماعی (از دیدگاه خودشان و به تعبیر خودشان) تعلق دارد. کتاب، نتایج یک مطالعه کیفی درباره ۱۱۷ کودک و جوان ۴ تا ۲۲ ساله انگلیسی را ارائه می‌کند که والدین آنها چند سال قبل طلاق گرفته‌اند. فصول آن مشتمل بر مرور ادبیات در خصوص دامنه‌ای از عناوین از ساختار اجتماعی کودکان گرفته تا سیاست خانواده و سرپرستی پس از طلاق است. این تحلیل به طور روشنگری صادق است، به این مفهوم که در دام صحنه گذاشتن بر ایدئولوژی خاصی که طبق آن طلاق والدین «بهترین نفع کودک» است نمی‌افتد.

فصل اول به ساختارهای اجتماعی متعددی از دوران کودکی می‌پردازد، درحالی‌که فصل دوم برخی از موضوعات وابسته به سیاست خانواده و «روایت‌های مربوط به آسیب» را بررسی می‌کند. بقیه فصول روایت‌های کودکان یعنی تصورات آنان از تجربه خانوادگی زیسته‌شان را ارائه می‌کند در حالی که بر بحث‌هایی از ادبیات موضوع نیز مبتنی هستند.

نویسندگان در فصل سوم، بر ارزش‌های کودکان پیرامون مراقبت و احترام متقابل به مثابه عناصر کلیدی تأکید دارند که مشخص کننده یک زندگی خوب است، از نظر بچه‌هایی که با آنها مصاحبه شده است، ارتباطات مهم‌تر از ساختار خانواده است و والد «شایسته» کسی است که علاوه بر دوست داشتن کودک، قادر است به حرف‌های کودک نیز گوش کند و او را درک کند. در فصل چهارم، می‌بینیم که بچه‌ها چگونه با جدایی کنار می‌آیند و چگونه ارتباطات خانوادگی‌شان را به تنهایی یا مشترک مدیریت می‌کنند.

بسیاری از کودکان در فرایند مدیریت زندگی پس از طلاق احساس می‌کردند که وابستگی آنها به والدینشان کمتر شده و کمتر در معرض نظارت والدین‌اند. این داده‌ها تا اندازه‌ای با داده‌های حاصل از ادبیات موضوع پیوند می‌یابد که نشان می‌دهد کودکان دست کم در آغاز جدایی والدین، نسبت به زمانی که با پدر و مادر زندگی می‌کنند کمتر تحت نظارت‌اند.

فصل پنجم بر استدلال اخلاقی کودکان در خصوص زندگی خانواده پس از طلاق متمرکز است در حالی که در فصل ششم، نویسندگان به موضوع حقوق کودکان و شهروندی خصوصاً در زمینه زندگی خانوادگی و طلاق باز می‌گردند. فصول ۷ و ۸ به ترتیب تجربه کودکان از پرورش مشترک پدر و مادر و دیدگاه‌های مختلف والدین و کودکان را مورد بررسی قرار می‌دهد. در این کتاب، توصیفات تأمل برانگیز کودکان را برای مثال